

TAJNA ČIPKE

U renesansno doba otkrivaju se ljepota i jednostavnost, bjelina i čistoća čipke kao jednoga od tekstilnih materijala. Upravo u to vrijeme, dakle u 15. stoljeću, nastaje u Veneciji, u kolijevci renesanse – Italiji. Odande se taj fenomen proširio diljem Europe. Svaka je zemlja razvila svoju tradiciju, utkala svoju povijest u čipku. Razvili su se ne samo razni motivi i predmeti od čipke, već i tehnike stvaranja. Prema saznanjima tzv. čipka na iglu nastala je u širem području Mediterana dok se na sjeveru Europe, oko Antwerpena i Belgije, razvila tehnika čipke na batiće. Unatoč postojanju još brojnih nepoznanica o povijesti toga specifična ručnoga rada, ono što je sigurno jest da su brojne žene ulagale mnogo vremena, truda i ljubavi u nastanak tih bijelih bisera tradicije.

U Hrvatsku je čipkarstvo došlo s redovnicima i u početku bilo vezano uz njih i plemiće. Upravo su oni prenijeli svoja znanja izrade čipke na pûk. Tako seoske žene preuzimaju na sebe izradu čipke, za razliku od Europe u kojoj je čipkarstvo bilo u rukama redovnica, građanki i plemkinja. S vremenom i trudom revnih čipkarica, koje su razvijale i prenosile svoja znanja i ljubav prema čipci na pokoljenja, čipka je postala dio naše etnografske baštine. Čipka je postala nezaobilazan ukras na tradicijskoj odjeći i platnenom posoblju. Ipak, čipka nije krasila samo narodne nošnje i posteljinu, već i crkvene oltare.

Lijepa naša obogaćena je trima posebnim tradicijama čipkarstva. To su Lepoglava u Hrvatskom zagorju te Pag i Hvar na Jadranu.

Lukrecija Špoljar

Stara čipkarica vrijedno veze u kasne noćne sate. Slabašni tračci svjetla paraju mrak i probijaju se do njezinih ruku, prelijevaju se preko bjeline konca. Svaki potez igle veze još jednu tajnu, još jednu patnju, još jednu brigu, još jednu radost, još jednu skrivenu čežnju srca...

Lepoglava

Vjeruje se da su čipku u Lepoglavu donijeli bijeli fratri – pavlini. Postupno su seoske žene prihvale i nastavile čipkarsko umijeće i stvorile svoju

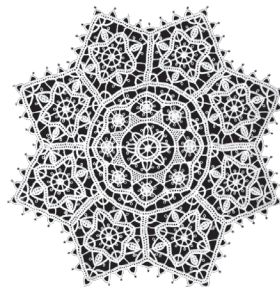
tradiciju. Bogatstvo i posebnost, ali i potencijal čipke, prepoznala je na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće Zlata pl. Šufflay. Organizirala je izradu čipaka i oplemenila ih narodnim ornamentima. U promicanju čipkarstva nasljeđuje ju Danica Brossler. Kasnije se izrada čipke potiče i preko vladinih institucija i postaje izvorom dodatne zarade. Čipka se izlaže na brojnim sajmovima i izložbama diljem Europe te biva nagrađena brojnim odličjima. Čipkarska škola njeguje tradiciju, a kada je bilo onemogućeno njezino djelovanje za vrijeme Drugoga svjetskog rata, tradicija se ne prekida. Izrada se čipke utkala u identitet, u krv čipkarica, te kontinuirano nastaje i dalje. Danas čipkarska škola nastavlja tu tradiciju.

Tehnika kojom nastaje ovo blago jest čipka na batiće. Ona se izrađuje pomoću okrugla tvrda podloška i parnoga broja drvenih batića. Preko nacrtanoga predloška prepliću se niti lanenoga ili pamučnoga bijelog ili bež konca i polako nastaju geometrijski i stilizirani cvjetni i životinjski motivi popularno zvani stazića, pužić, kiflek, tulipan, ruža, jaglac, ružin ili hrastov list, cvjetić s listićem, bršljan, žir,

grozdek, loza, djetelina, ptica, orao... Strpljivošću i preciznošću nastaju tabletići u kombinaciji gusta i rijetka pletiva, poznati pod nazivom lepoglavska čipka.

Pag

Smatra se da su korijeni paške čipke još u Mikenj. Prve spomene o njoj nalazimo u 15. stoljeću u zapisima benediktinskoga samostana i Zadarskoga državnog arhiva.

U početku je izrađivana za potrebe liturgijskoga ruha, a u 16. stoljeću benediktinke su počele poučavati žene i djevojke šivanju čipke. Krajem 19. stoljeća to poučavanje prebista u državnu školu. Godine 1906. gradonačelnik Paga Frane Budak utemeljuje Čipkarsku školu koja je kontinuirano radila do 1945., a kasnije uz prekide. Njegovim entuzijazmom paška čipka biva predstavljena diljem svijeta: u Budimpešti, Beču, Milanu, Pragu, Münchenu, Parizu, Londonu, New Yorku... Škola ponovno kontinuirano djeluje od 1994. u sklopu Srednje škole Bartula Kašića, a za očuvanje tradicije zaslužna je i Udruga paških čipkarica »Frane Budak«. Ono što s ponosom ističu čipkarice jest da je Marija Terezija na svom dvoru imala pašku čipkaricu koja je izrađivala čipku za dvorske potrebe.

Čipka krasi folklornu odjeću. Može se naći kao ukras izveden bodom šivane čipke u obliku retičele (mrežice), u kvadratnu prostoru urezanu u platnu, rađen bez nacrtanih predložaka. Na

retičeli, kao osnovnom obliku, bodom obameta se šivaju željeni motivi i ukrasi. Može se naći na prsima košulje i na kraćim stranicama pokrivače – rupca za glavu koji je uškrobljen i pričvršćen za glavu sa samo dvije kopče. Početkom 20. stoljeća izrada nošnja se polako zapostavlja, a u prvi plan dolaze razni ukrasni predmeti: tabletići, posteljno rublje, oltarnici, ukrasni rupčići. Oni sadrže motive preuzete s folklornoga tekstila, ali i neke nove koji se »genetski« prenose s majke na kćer, i tako već godinama.

Postupak izrade je ostao nepromijenjen u svojim osnovama. Uzorak se nadovezuje uz osnovne niti iz središta prema van, poput paukove mreže. Upotrebljavaju se niti konca iznimne tankoće i čvrstoće i upravo to daje specifičan, čvrst i prozračan izgled čipci koja vjerno prenosi djelić Paga, djelić kamena, djelić čipkarica, djelić života, djelić vremena. Svu ljepotu i živost tradicije možete vidjeti prošetate li u ljetnim mjesecima ulicama Paga. Uočiti ćete vrijedne čipkarice kako stvaraju i izlažu to »bijelo zlato« ispred svojih kuća, kako s ljubavlju otvaraju vrata svojih domova, svojih sjećanja; kako vam otvaraju vrata tajni izrade čipke.

Hvar

U 17. stoljeću osnovan je samostan benediktinki na Hvaru i izgrađen na ostavštini pjesnika Hanibala Lucića. Benediktinke su osnovalе žensku pučku školu i vodile je punih 60 godina, od 1826. do 1886. godine. Uz duhovno ozračje samostan je diljem svijeta poznat po čipki od agave koja se tu njeguje već više od jednoga stoljeća.

Vrijedne benediktinke najprije pripremaju niti. Iz svježega lista agave, koja ne smije biti mlađa od tri godine, izvlače se niti i prerađuju posebnim postupkom dok ne postanu bijele, poprilično tanke, određene čvrstoće i dužine (1 m) i spremne za upotrebu. Inače je ova vještina podrijetlom s Kanarskih otoka, Tenerifa, a donijeli su je lokalni pomorci. S vremenom su benediktinke izrađivale sve ljepše i bogatije primjerke od onoga donesenog. Razlikuju se tri tehnike: tenerifa, koja se radi malom šivaćom iglicom na kartonu, zatim tenerifa s mreškanjem, koja se radi malom šivaćom iglicom i metalnom iglom za mrežu, a na tenerifi se nadovezuje mreškanje u krugu, i mreškanje na okviru, gdje se izvodi vez raznim bodovima malom šivaćom iglom na razapetoj mreži. Ne postoje nacrti, već se motivi izrađuju po mašti i razvijaju u samoj izradi. Još jedna posebnost jest da benediktinke na Hvaru vezu čipku samo za južnoga, vlažnog vjetra jer bura napinje i kida nježne niti agave. Jednom napravljena čipka se ne pere te da bi se što bolje zaštitila, čuva se pod staklom.

“Niti se provlače. Svaki bôd skriva tajnu. Čipkarica dovršava još jedno remek-djelo. Bjelina i čistoća, čvrstoća i povijest, tradicija i identitet – to je ono što ostaje.”

